

Tebliğler :

ANKARA ÜNİVERSİTESİNDE MUHAFAZA EDİLEN
FOSİL FİL KALINTILARINA DAİR BİR NOT

Dr. MUZAFFER ŞENYÜREK

Anadolu'da bulunmuş olan Pleistosen çağa ait bazı fosil fil kalıntıları Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Paleoantropoloji kürsüsünde muhafaza edilmektedir. İncelemekte olduğum bu kalıntıları ve bunların buldukları yerleri kısaca bildirmeyi faydalı buluyorum.

AKDOĞAN (ANKARA) — Kızılcahamam'ın 9 kilometre güney doğusunda bulunan Akdoğan köyü ilkokulunun 150 metre kadar kuzeyinde şose kenarındaki yarmada kırık bir moler bulunmuştur. 1957 yılında bulunan bu molere ait parçalar Dr. Oğuz Erol ve daha sonra tarafımdan toplanmıştır.¹ Ankara-Kızılcahamam şosesinin batı kenarında bulunan bu yarmanın alt kısmında kumlu ve tüflü bir kil tabakası ve üstünde de bir konglomera örtüsü görülmektedir. Fosil diş yarmanın alt kısmında bulunmuştur.

Aşınmış olmakla beraber brachyodont olduğu açık bir şekilde görülen bu fosil diş *Archidiskodon* Pohlig cinsine aittir. Brachyodontism'e ilâveten, minesinin kalınlığı (ortalama 5 milimetre) ve mine levhası frekansının 10 santimetrede $4 \frac{1}{2}$ olması bu fosil dişi *Archidiskodon planifrons*'un (Falconer ve Cautley) molerlerine yaklaştırmaktadır. Mamafih, dişin tam olmaması kesin bir spesifik teşhisi güçleştirmektedir. *Archidiskodon* Pohlig cinsine mensup iptidaî bir file ait olan bu fosil diş yol kenarındaki yarmanın Villafranchian çağa, yani Alt Pleistosen'e ait olduğunu göstermektedir.

Akdoğan köyü ilkokulunun 200 metre kadar doğusunda bulunan ve köylüler tarafından Kaypak denilen yerde kazı yaptım ve bazı fosil memeli hayvan kalıntıları buldum. Bu mahalde fosiller bir miktar tuf ihtiva eden ve aralarında çakıl şeritleri bulunan sarı renkli kil tabakaları içinden çıkmaktadır. Yol kenarındaki kesitten biraz daha eski olan bu kil tabakaları görünüşe göre ya Pleistosen'in hemen başlangıcına veya Pliosen'in sonuna aittir. Burada bulduğum fosiller üzerinde yapmakta olduğum incelemeler tamamlanmadığı için daha kesin bir tarih vermek şimdilik mümkün değildir.

SİVRİHİSAR (ESKİŞEHİR) — 1954 yılında Kaymaz ilkokulu başöğretmeni Bay Hasan Ayhaner tarafından bulunmuş olan bir fosil diş Millî Eğitim

¹ Akdoğan ve Üçbaş köyleri civarındaki fosil yatakları 1957 yılında Doç. Dr. Oğuz Erol tarafından bulunmuştur. Dr. Oğuz Erol'un bu hususu bana bildirmesi üzerine 1957, 1958 ve 1959 yıllarında bu bölgede kazı yaptım. Bu bölgede fosillerin bulunduğunu bildirmiş olması dolayısıyla Doç. Dr. Oğuz Erol'a burada teşekkür ederim. Yine bu münasebetle, Akdoğan köyü civarında yaptığım kazılar için gereken tahsisatı vermiş olan Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesine teşekkürü bir vazife bilirim.

Bakanlığı Müzeler ve Eski Eserler Genel Direktörlüğü tarafından kürsümüze havale edilmiştir. Bay Hasan Ayhaner'in bana verdiği bilgiye göre bu fosil dış Sivrihisar Kazasının Nasriye ve Selimiye köyleri arasında kumlar içinden çıkmıştır.

Nasriye ve Selimiye köyleri arasında bulunmuş olan bu fosil dış iyi muhafaza edilmiş bir molerdir ve *Archidiskodon meridionalis* (Nesti) türüne aittir. Akdoğan köyünde bulunmuş olan örnekten daha mükemmel bir türe ait olan bu fosil moler de Villafranchian çağa, yani Alt Pleistosen'e aittir.

SARAYKÖY (DENİZLİ) — 1954 yılında Denizli Vilâyetinin Sarayköy Kazasının Demirli köyünde o zamanki Kaza Kaymakamı Bay Orhan Zaim tarafından satıhta bulunan ve Millî Eğitim Bakanlığı Müzeler ve Eski Eserler Genel Direktörlüğüne gönderilen fosil kalıntılar Müzeler ve Eski Eserler Genel Direktörlüğü tarafından kürsümüze havale edilmiştir.² Bay Orhan Zaim tarafından bulunmuş olan fosil kalıntılar moler parçalarıdır ve yine *Archidiskodon meridionalis* (Nesti) türüne aittir. Böylece, bu bölgede bulunmuş olan fosil kalıntılar da Villafranchian çağa, yani Alt Pleistosen'e aittir.

ALPU (ESKİŞEHİR) — 1959 yılında Eskişehir Valiliği Alpu'da bazı fosil kalıntılarının bulunduğunu Millî Eğitim Bakanlığı Müzeler ve Eski Eserler Genel Direktörlüğüne bildirmişti. Bu hususun Müzeler ve Eski Eserler Genel Direktörlüğü tarafından kürsümüze yazılması üzerine Eskişehir'e ve oradan Alpu'ya gittim.³ Fosil kalıntılar Alpu'nun biraz kuzeyinde bulunan akarsu menşeli kum ve çakıl tabakaları içinden çıkmaktadır. İlk çıkan kalıntılar Devlet Su işleri sürveyanlarından Bay Gazi Yeşil ve topograf-ressam Bay Enver Pazarhoğlu tarafından toplanmışlardır. Alpu'ya yaptığım kısa ziyaret esnasında bir iki küçük parça buldum.

Alpu'da bulunan ve kürsümüzde muhafaza edilen kalıntılar fosil bir file ait moler parçalarıdır. Aşınmamış olan mine levhalarının genişliklerine nazaran yükseklikleri *Archidiskodon meridionalis* 'inkilerden daha fazladır.

GAZİ ORMAN ÇİFTLİĞİ (ANKARA) — 1958 yılında Ankara'nın batısında ve Gazi Orman Çiftliği civarında bazı fosil kalıntılarının bulunduğu Bay Şevket Yavuz tarafından Ankara Arkeoloji Müzesi Direktörü Bay Raci Temizer'e bildirilmişti. Bay Raci Temizer'in bu hususu bana bildirmesi üzerine Doç. Dr. Enver Bostancı ile birlikte bu mevki ziyaret ettim. Bu ziyaret esnasında aynı fosil hayvandan arta kalan bazı küçük parçaların henüz daha yerlerinde durduklarını gördüm. Fosil kalıntılar Fişek Fabrikasının biraz batısında seki çakılları (vadi tabanından itibaren ikinci seki) içinden çıkmıştır.⁴

² Bu münasebetle, Sivrihisar ve Sarayköy'de bulunmuş olan kalıntıları kürsümüze gönderen Millî Eğitim Bakanlığı Müzeler ve Eski Eserler Genel Direktörlüğüne teşekkürü bir vazife bilirim.

³ Eskişehir'e yaptığım bu seyahat Türk Tarih Kurumu adına yapılmıştır. Bu münasebetle, gereken tahsisatı vermiş olan Türk Tarih Kurumuna teşekkürü bir vazife bilirim.

⁴ Ankara civarındaki dere sekileri için bak: Pfannenstiel, M. 1941. (Çeviren T. Tansu). Ankaranın Diluvyal moloz-sekileri ve Avrupanın Quartaer kronolojisine göre tasnifleri. Ziraat Vekâleti Yüksek Ziraat Enstitüsü çalışmalarından, sayı 120. Ankara; Erol, O.1956. Ankara güneydoğusundaki Elma Dağı ve çevre-

Bu mahalde bulunmuş olan fosil kalıntılar bir file ait iyi muhafaza edilmiş iki molerle küçük bir defans parçasından ibarettir. Molerler *hypsodont*'tur ve *Elephas* Linnaeus cinsine aittir. Bu molerler bazı hususlarda *Elephas trogontherii* Pohlig türünün dişlerine yaklaşmaktadır. Gazi Orman çiftliği civarında bulunan *Elephas* dişleri ve bunların spesifik durumu ileride etraflı bir şekilde incelenecektir. Mama-fih, molerlerin gösterdiği evrim safhası bu *Elephas* dişlerinin ve 2'nci sekinin muhtemel olarak Orta Pleistosen'e ait olduklarına işaret etmektedir.

sinin jeoloji ve jeomorfolojisi üzerine bir araştırma. Maden Tetkik Arama Enstitüsü yayımlarından, seri D, sayı 9, s. 74 ve 90. Ankara.